

Systematická klasifikace rostlin

Taxonomie - věda zabývající se klasifikací vegetace.

Taxon - obecná kategorie reprezentující hierarchicky nespecifikovanou jednotku klasifikačního systému (třída, řád, čeleď, rod, druh, poddruh atd.)

Taxonomické hodnocení probíhá na základě souboru **znaků** - vzájemně srovnatelných vlastností, které u různých skupin organismů nejsou totožné. Různá váha znaků.

Příbuznost taxonů - fylogenetická vzdálenost společného předka

Hierarchická klasifikace

- binomické názvosloví (rodové a druhové jméno)
- odlišnost botanického, zoologického a bakteriologického kódu
- Základní kategorie - říše, kmen, oddělení, třída, řád, čeleď, rod, druh

Definice druhu

- **Základní taxonomická jednotka.**
- **Druh je souborem geneticky podobných populací sdružujících jedince společného původu, shodných morfologických a fyziologických znaků odlišných od ostatních druhů.**
- **Druh má svůj areál rozšíření.**
- **Společnou vlastností těchto populací je shcopnost vzájemného křížení za vzniku plodného potomstva.**
- **Každý druh je jasně definován typem či typovou sérií**

Hierarchie základních kategorií klasifikačního systému

- **Říše:** rostliny
- **Oddělení:** krytosemenné
- **Třída:** dvouděložné
- **Řád:** zvonkotvaré
- **Čeleď:** zvonkovité
- **Rod:** zvonek
- **Druh:** zvonek klubkatý

Základní klasifikace

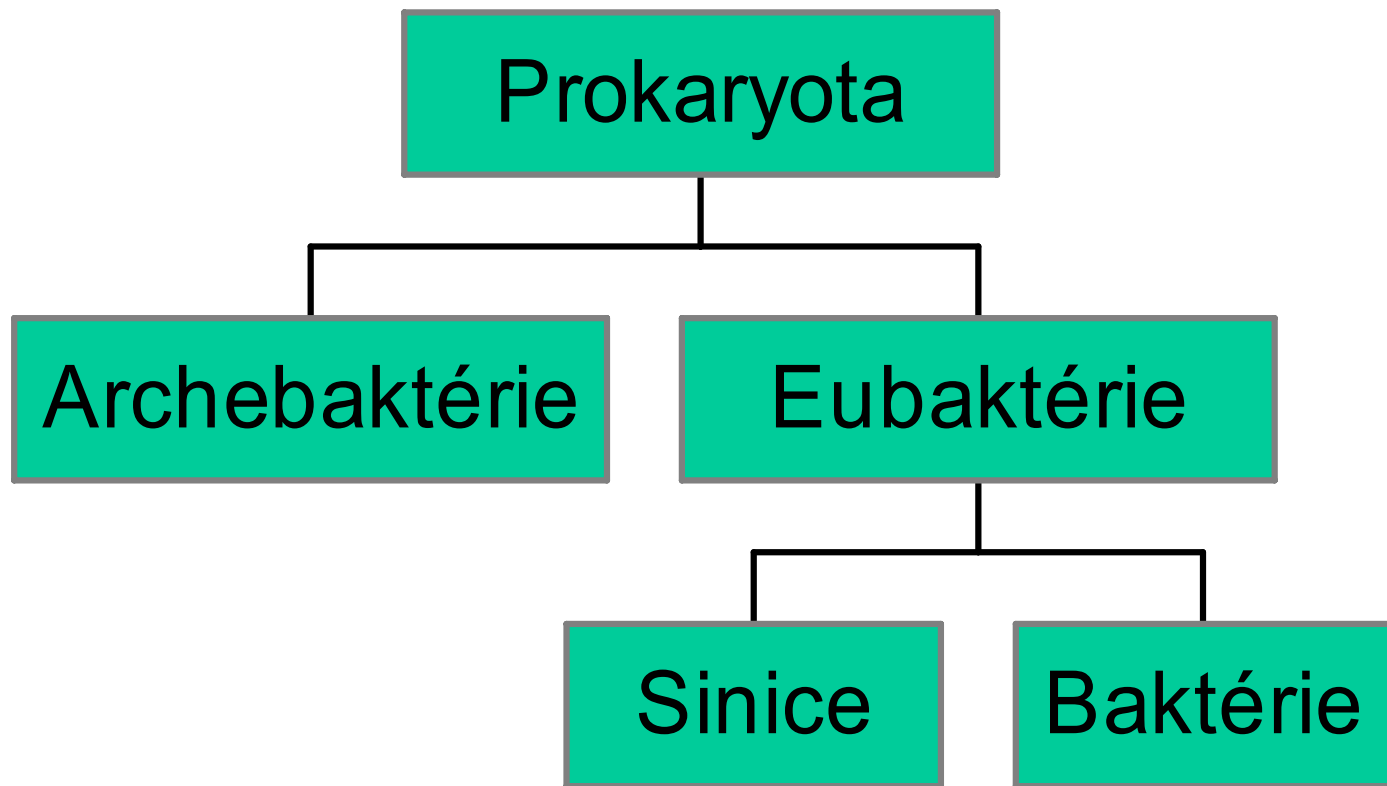
Nadříše: **Prokaryota**

- jednobuněčné organismy (vícebuněčná vlákna)
- jednoduchá struktura buňky
- kružnicová DNA
- Neobsahují mitochondrie (samostatné organely zajišťující buněčné dýchání) ani chloroplasty

Nadříše: **Eukaryota**

- jednobuněčné i mnohobuněčné organismy
- DNA v jádře
- buňka rozdělena membránami
- Obsahují mitochondrie (vždy) a chloroplasty (autotrofní organismy)

Základní rozdělení organismů

Sinice

- **Jednobuněčné (vícebuněčná vlákna)**
- **buněčná stěna**
- **fotolitotrofní organismy (autotrofní)**
- **schopnost vazby vzdušného dusíku**
- **velký význam v potravních řetězcích - obsah 60-70 % proteinů v sušině**

Sinice mají velmi širokou ekologickou šíři. Lze je nalézt v termálních pramenech (až 85°C) i v blízkosti zemských pólů (až -180°C). Dokáží přežít v klidových formách - výtrusech i stovky let, aniž by se dostaly do vhodných podmínek, kde by opět mohli růst a množit se.

Sinice - ekologický význam

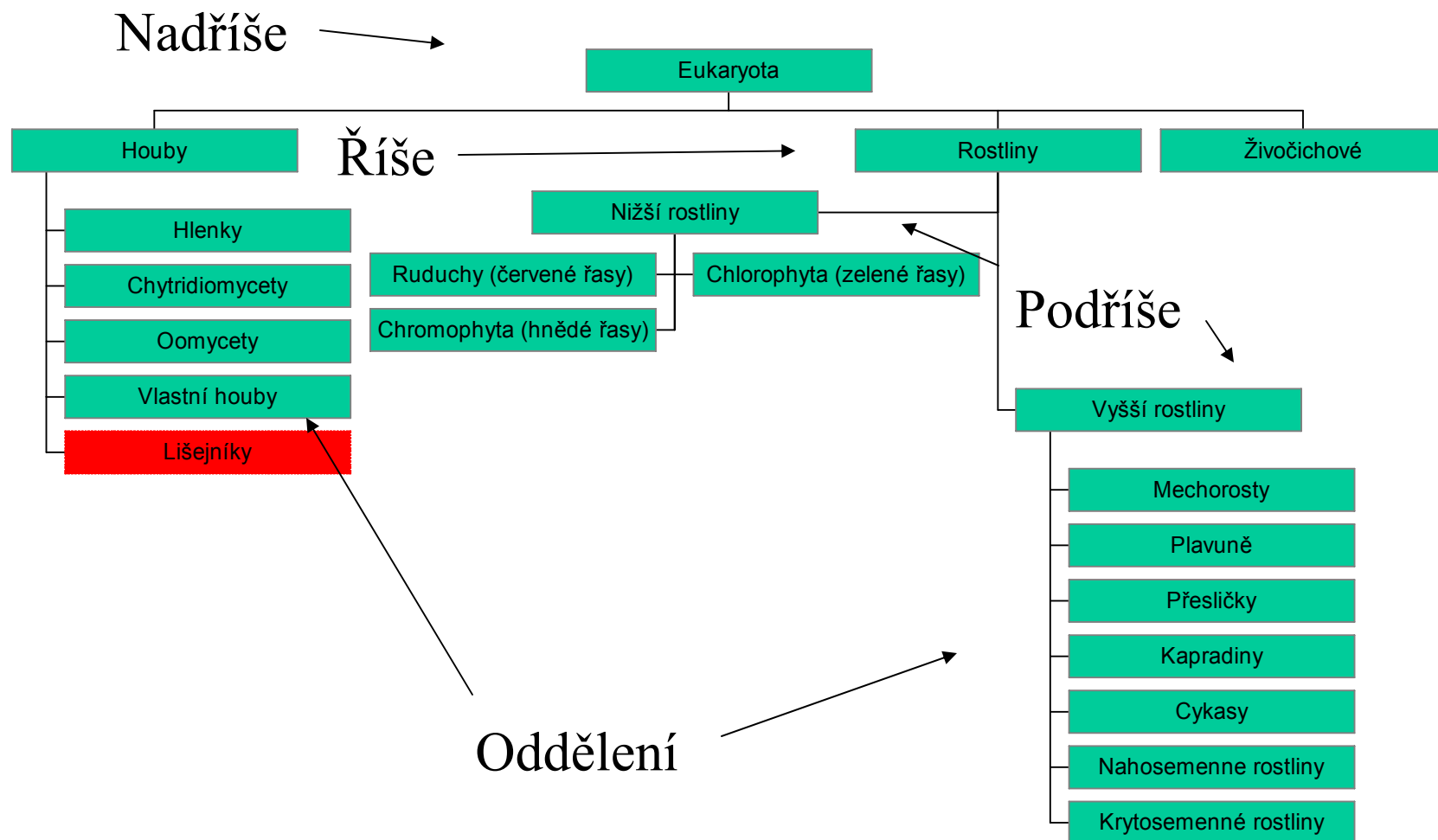
- **Významná složka fytoplanktonu (v eutrofních nádržích vývoj vodního květu) - toxicita způsobená alkaloidy zasahujícími nervovou soustavu a peptidy způsobujícími nekrózu jater (nahodilá, vyskytuje se jen u některých populací).**

Působení: Blokují přenos nervového signálu. Typickými projevy otravy jsou křeče pohybového svalstva, nekoordinované pohyby, dýchání, záchvaty zuřivosti, ztráta stability, dušení a následná smrt udušením. Otrava se projeví velmi brzy - cca. do 5 minut. Tyto jedy však lze snadno zničit převařením vody.

Na otravu dospělého člověka (počítáme 75 kg) stačí dávka v rozmezí 0,075-15 mg. Dávky byly přepočítány z dávek stanovených experimentálně na myších. (Dávka na otravu člověka strychninem se pohybuje v rozmezí 10-50 mg!)

- **Přítomnost velkého množství vodního květu způsobuje pokles množství kyslíku - hnilobné procesy – přes den okysličování, v noci nedostatek kyslíku**
- **Rudé moře - název podle vodního květu červeně zbarvené sinice *Trichodesmium erythreum***
- **v symbióze s houbami - lišejníky (asi 8 % druhů)**

Základní klasifikace organismů

Houby - obecná charakteristika

- Heterotrofní organismy příbuzné rostlinám i živočichům
- Nemají příliš fosilních dokladů (nevhodné pro fosilizaci)
- Nemají jednoho vývojového předka (asi 4 vývojové větve)
- V ekosystémech nenahraditelné (rozklad celulózy)
- Původci chorob
- Houbové jedy (mykotoxiny), které nelze žádným způsobem odstranit
- Mají buněčnou stěnu
- Zásobní látkou je olej a glykogen (nikoliv škrob)

Hlenky

- Někdy řazené do samostatné říše
- Pravděpodobně se vyvinuly z řas
- Nevytvářejí podhoubí
- Rozmnožují se dělením a živí se pohlcováním bakterií
- Nápadné jsou při tvorbě plasmodia - mnohojaderný slizovitý útvar velký až 30 cm.
- Žijí v chladných a vlhkých lesích na tlejícím dřevě, bylinách nebo na půdě
- Bez významnějšího ekonomického významu

Chytridiomycety

- Saprofyté a parazité planých a kulturních rostlin
- Zoospory s jediným bičíkem
- Příklad: rakovina brambor (přežívá v půdě až 10 let - karanténní opatření)

Oomycety

**Plíseň
okurková**

- Saprofyté nebo parazité cévnatých rostlin
- Celkem známých asi 500 druhů
- Mají pohyblivé buňky opatřené dvěma bičíky - zoospory
- Příklad: plíseň okurková (listy okurky), plíseň bramborová (plody rajčete)

**Plíseň
bramborová**

Houby vlastní

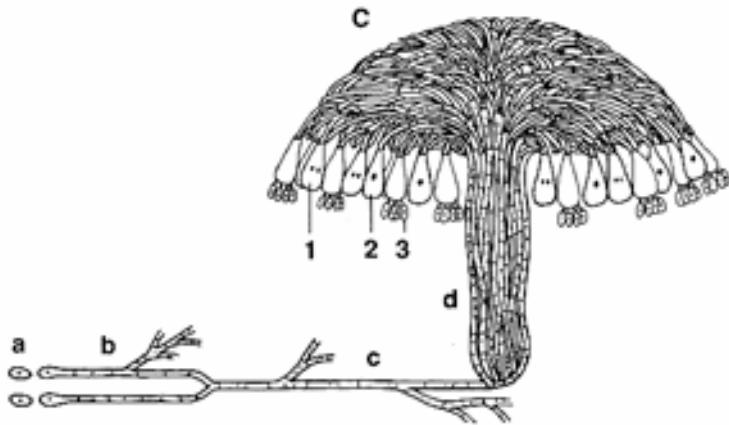
Buněčné stěny zpravidla z chitinu, vláknité, přehrádkované podhoubí, vždy nepohyblivé výtrusy, vznik patrně z chytridiomycetů.

- Endomycety (kvasinky a sněti)
- Vřeckovýtrusné houby (plísňe, padlí, některé plodnicové houby)
- Stopkovýtrusné houby (plodnicové houby)

Způsob rozmnožování hub

- Z výtrusů primární mycélium (jednojaderné)
- Splynutí dvou mycélií vhodného typu (+ a -)
- Sekundární mycélium (dvoujaderné)
- Plodnice
- Bazidie (splynutí jader)
- Redukční dělení - bazidiospory

Význam hub

Stopkovýtrusné houby

- Jedlé/jedovaté houby
- mykorrhiza
- parazité (dřevomorka domácí)

Ostatní pravé houby

- Kvasinky - význam v potravinářském průmyslu, významné choroby
- Plísně - potravinářský a farmaceutický průmysl

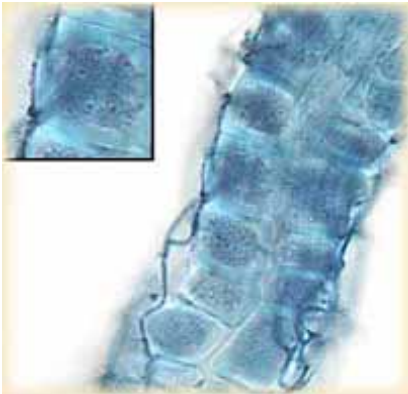

Mykorrhiza

- **Ektomykorrhiza** – kolonizace mezibuněčných prostor kořenových pletiv (*kořenová špička borovice – foto M. Vohník*)

Endomykorrhiza – vrůstání houbových vláken do buněk kořenových pletiv

Hostitelské rostliny jsou obvykle odolnější vůči suchu či těžkým kovům, rychleji rostou, jsou odolnější vůči patogenům...

Dřevomorka domácí

Vlevo: plodnice vyrůstající na dřevěné zárubni chalupy.

Vpravo: rouško plodnice s důlkovitými záhyby.

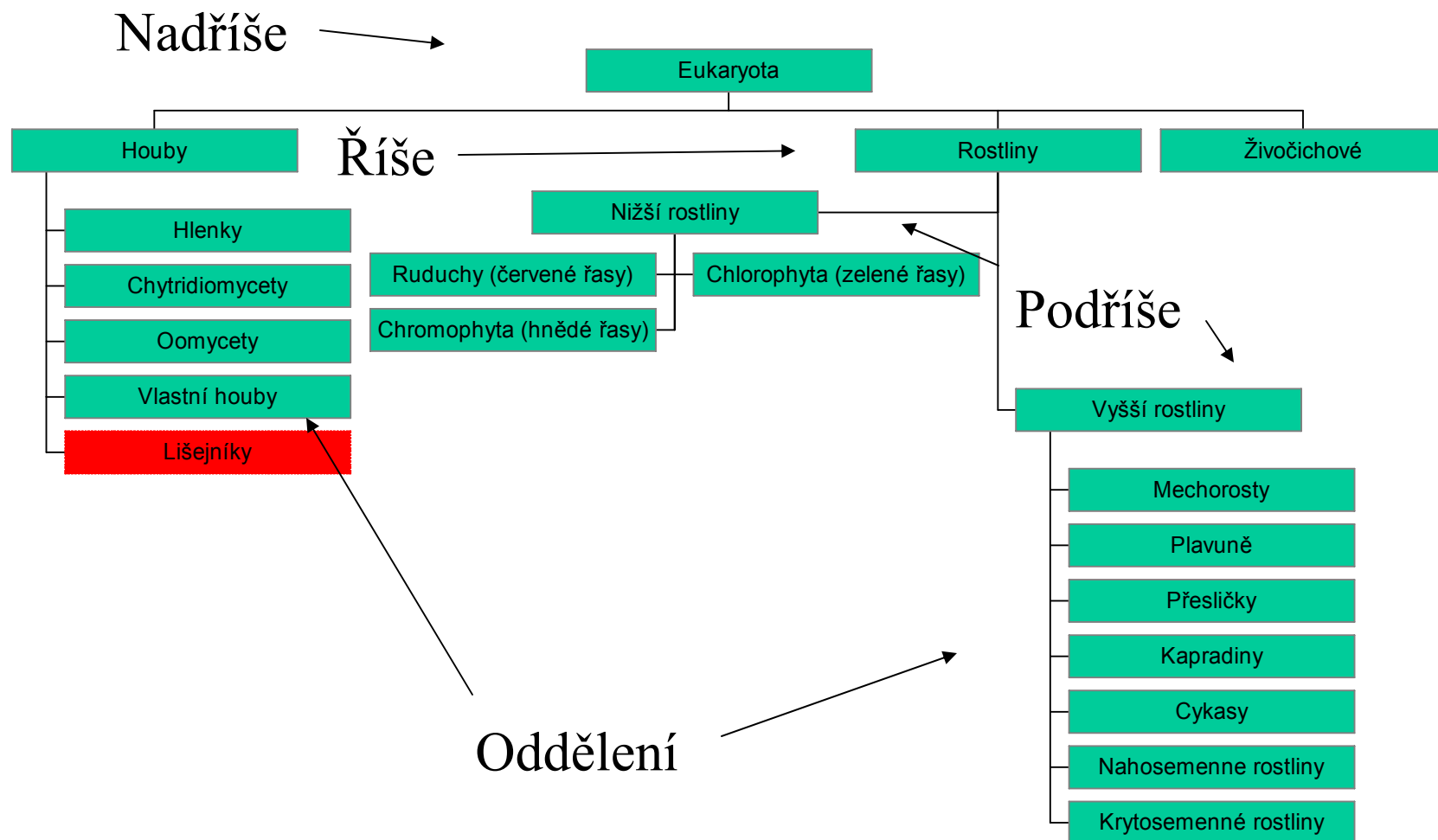
Lišejníky

- Symbióza houby a řasy (sinice)
- Rozmnožování především nepohlavně - soredie (drobounká tělíčka z hyf spolu s řasou), izidie (kousky stélky)
- Pohlavně se rozmnožuje pouze houba
- Význam jako indikátor čistoty ovzduší

Terčovka bublinatá

Základní klasifikace organismů

Nižší rostliny - základní charakteristika

Čtyři typy chlorofylu (a, b, c, d)
v kombinacích ab, ac, ad

tělo tvořeno stélkou (jedno-
nebo vícebuněčnou)

Pohlavní rozmnožování -
jedinou diploidní složkou
zygota (pouze u některých
ruduch, chaluh a zelených
řas dochází ke střídání
gametofytu a sporofytu -
rodozměna)

Vegetativní způsob
rozmnožování -
fragmentace stélek

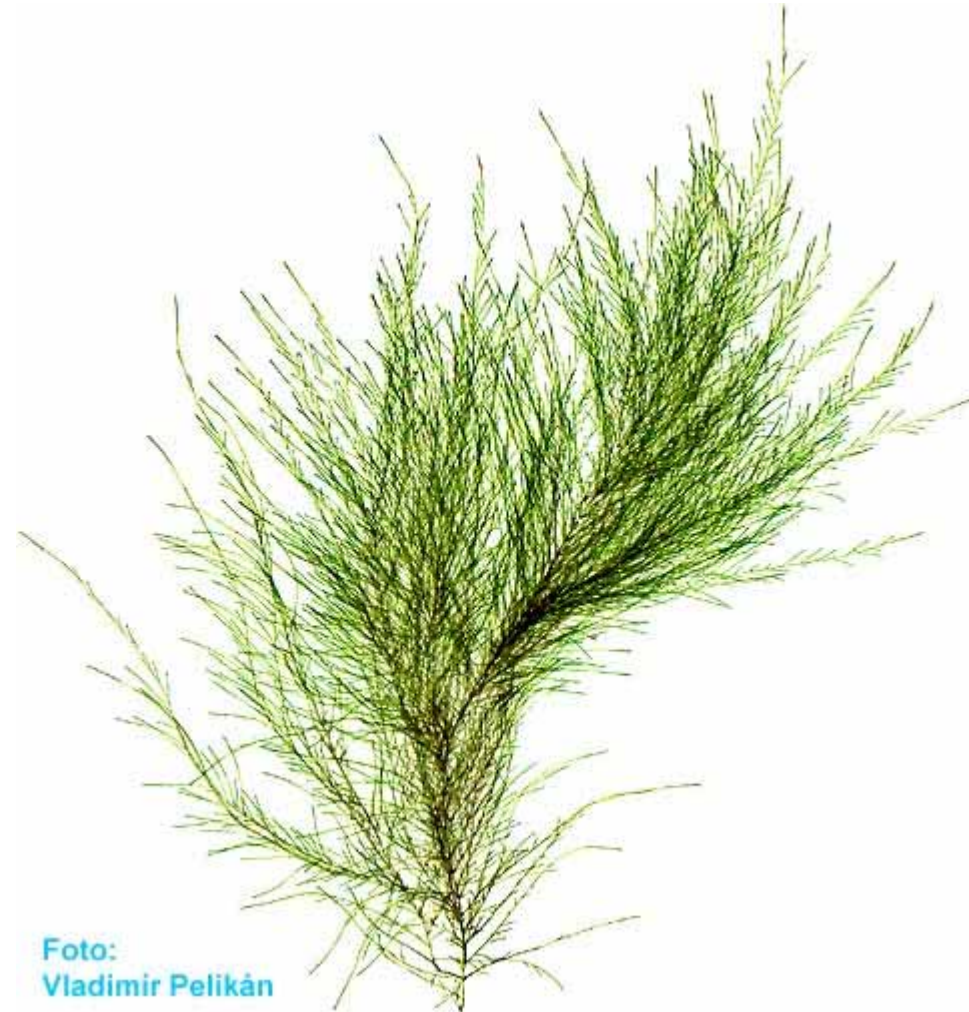

Foto:
Vladimír Pelikán

Ruduchy

Porphyra

- Chlorofyl typu a, d
- jednobuněčné nebo mnohobuněčné
- Patří k nejstarším rostlinám na Zemi
- Stélka často výrazně polarizována (rhizoidy, kauloidy, fyloidy)
- Převážně v moři (i ve větších hloubkách než zelené řasy)
- Využití: agar

Hnědé řasy

Chlorofyl a, c; zásobními látkami specifické polysacharidy či olej (nevytvářejí škrob)

ZLATIVKY - většinou jednobuněčné, bičíkaté, bez schránky, autotrofní až heterotrofní

ROZSIVKY - charakteristická křemičitá schránka ze dvou polovin (schránka neroste), rozmnožování generativní i vegetativní; význam: tvoří fosilní sedimenty (křemelina)

CHALUHY - mořské řasy litorálu s mnohobuněčnou stélkou (vždy rhizoidy, kauloid a fyloidy); obsahují velké množství jódu, palivo, krmivo pro dobytek, výroba jódu, sody, potaše

Zelené řasy

Druhově nejbohatší skupina nižších rostlin

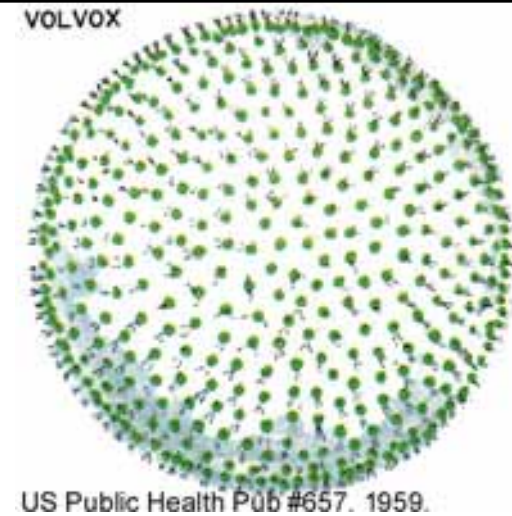
Stojí na počátku vývojové linie zelených rostlin

Některé společné znaky:

- **Chlorofyl a, b**
- **Zásobní látkou je škrob**
- **buněčná stěna bývá vícevrstevná, celulózní**

Dělí se na zelenivky, spáživky a parožnatky

Zelenivky

- Řasy s jednobuněčnou stélkou; žijí jednotlivě nebo v koloniích.
- Rozmnožují se dělením nebo pohlavními výtrusy.
- Váleč koulivý (*Volvox globator*) bičíkovec uspořádaný v kolonii s nejvyšším stupněm uspořádání; vnitřek kolonie vyplněn slizem, na vnějším obvodu dvojice bičíků

Spájivky

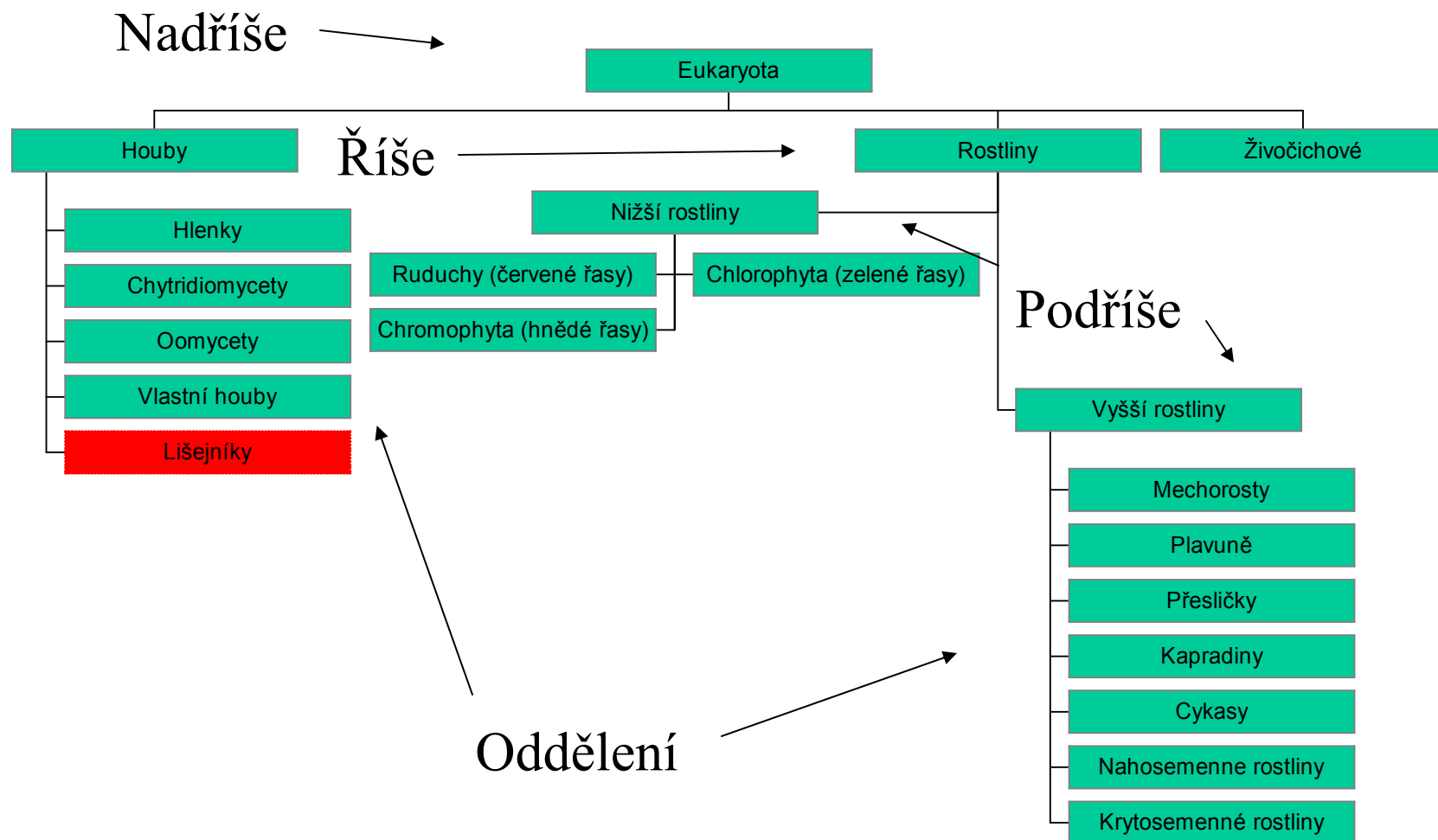
- Řasy s jednobuněčnou nebo vláknitou stélkou
- Rozmnožují se pohlavně spájením celých protoplastů a nepohlavně dělením buněk.
- Žijí při dně sladkých vod; asi 4-6 tisíc druhů
- Šroubatka (*Spirogyra*) - na jaře v klidných vodách, stélky rostou prodlužováním a příčným dělením buněk; v každé buňce centricky uloženo jádro a jeden (i více) šroubovitý chloroplast. Vlákna jsou stejnocenná.

Parožnatky

- Velikost 5-90 cm, stélky mají kauloid a rhizoid.
- Stélky jsou inkrustovány uhličitanem vápenatým
- Svým tvarem připomínají přesličky
- Asi 300 obvykle sladkovodních druhů.
- parožnatka (*Chara*) - roste ve vápenatých vodách s nízkým obsahem živin, vzácná.

Základní klasifikace organismů

PRVOHORY

DRUHOHORY

TRETĪHORY

SILUR

DEVON

KARBON

PERM

TRIAS

JURA

KŘÍDA

PLAVUŇOTVARE

PRESLIČKOTVARE

KAPRADINY

JINANOTVARE

JEHLIČNANY

CHVOJNÍKOTVARE

CYKASY

LILIJOTVARE

MAGNOLIJOTVARE

PRYSKYŘNÍKOTVARE

PLATANOTVARE

VILINOTVARE

RŮŽOTVARE

HVEZDČNICOTVARE

PSILOPHYTY

GLOSSOPTERIS

CORDAITY

BENETITY

Mechorosty

ploník ztenčený

**Suchozemské výtrusné
rostliny s výrazným
střídáním generací**

**Převládající generace:
gametofyt**

**Stélka rozlišena na rhizoidy,
kauloid a fyloidy**

**Zahrnují třídy: játrovky,
hlevíky a mechy**

Játrovky

Redukovaný prvoklíček

**Lupenitá lodyha nebo lodyha
rozlišená na lodyžku a lístky
(jednovrstevné, nemají střední
žilku)**

**Od mechů se dále liší především
stavbou stélky, tobolek a spor**

Mechy

**Lístky s centrálním svazkem
vodivého pletiva**

**Sporofyt bez asimilačních
pletiv**

**Tobolka má vždy čepičku
(kolumelu), otevírá se
víčkem**

**Fylogeneticky nejvíce
odvozená skupina**

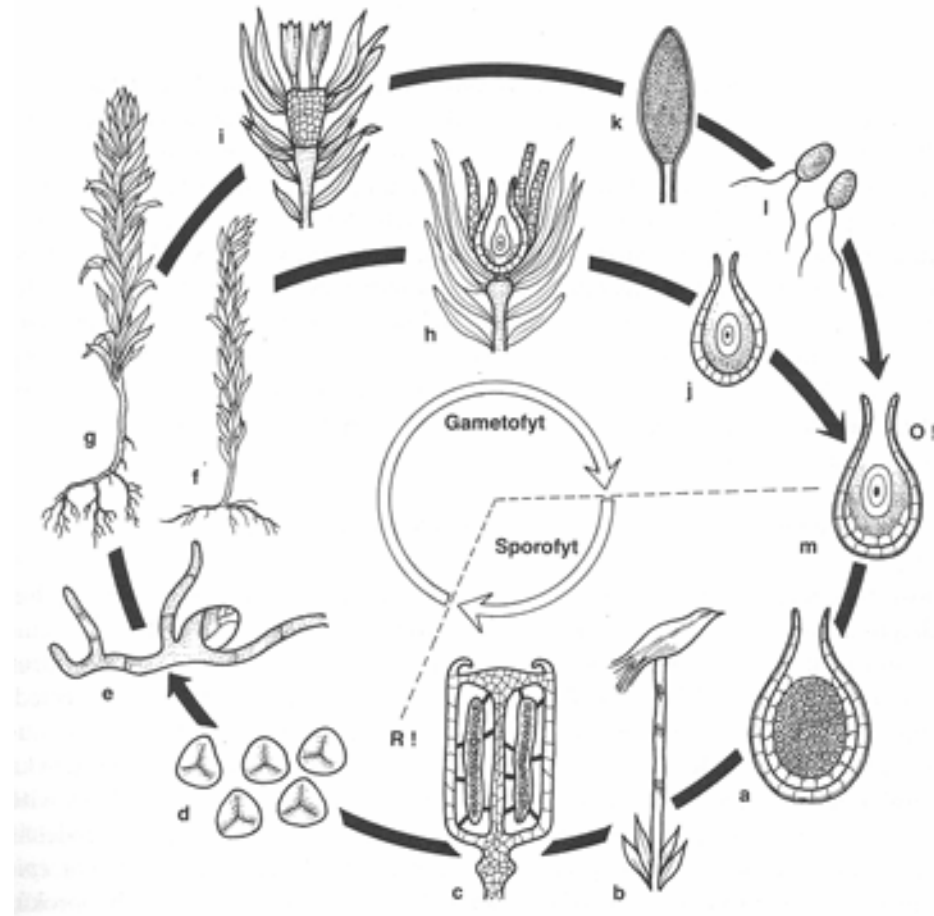
Životní cyklus mechorostů

Z haploidní spory
prvoklíček (gametofyt)

Asimilující rostlinka

Gametangia (transfer
spermatozoidů probíhá
pouze ve vodním
prostředí

Nezelený sporofyt

Význam mechorostů

- Poikilohydrické rostliny.
- Schopny šířit se na velké vzdálenosti.
- Osidlují většinu biotopů (okolí lamp v jeskyních).
- V minulosti velmi významné – toaletní potřeby.
- Rašeliníky - vazba vody, humolit, vytápění, pylové a makroskopické doklady o historii vegetace.

Rašeliník člunkolistý

Plavuně

vranec jedlový

Vidličnaté větvení

Výrazná rodozměna

Listy primitivní, čárkovité

Sporangia na svrchní straně listů

**Spóry klíčí až za 5-7 let, vývoj
prvoklíčku probíhá 10-15 let**

**Samičí pohlavní orgány lákají
spermatozoidy vylučováním
kyseliny citrónové (u kapradin je
to kyselina jablečná)**

**Vegetativn rozmnožování pomocí
opadavých pupenů a krátkých
větviček**

Přesličky

přeslička lesní

Obvykle silný, větvený oddenek sloužící k vegetativnímu rozmnožování

U některých druhů rozděleny sporofyty a trofofyty

Výtrusy jsou opatřené čtyřmi hygroskopickými mrštníky - umožňují pohyb „tanec spor“

Nepravé mrštníky přispívají k uvolnění ze sporangií a ke spletení samčích i samičích spor do jediného konglomerátu

Obsahují jedovaté alkaloidy, nemají větší hospodářský význam

Kapradiny

Obvykle byliny, vzácněji keře nebo stromy

Listy kapradin v mládí spirálně svinuté (spodní část listu roste rychleji)

Obvykle pouze trofosporofyty

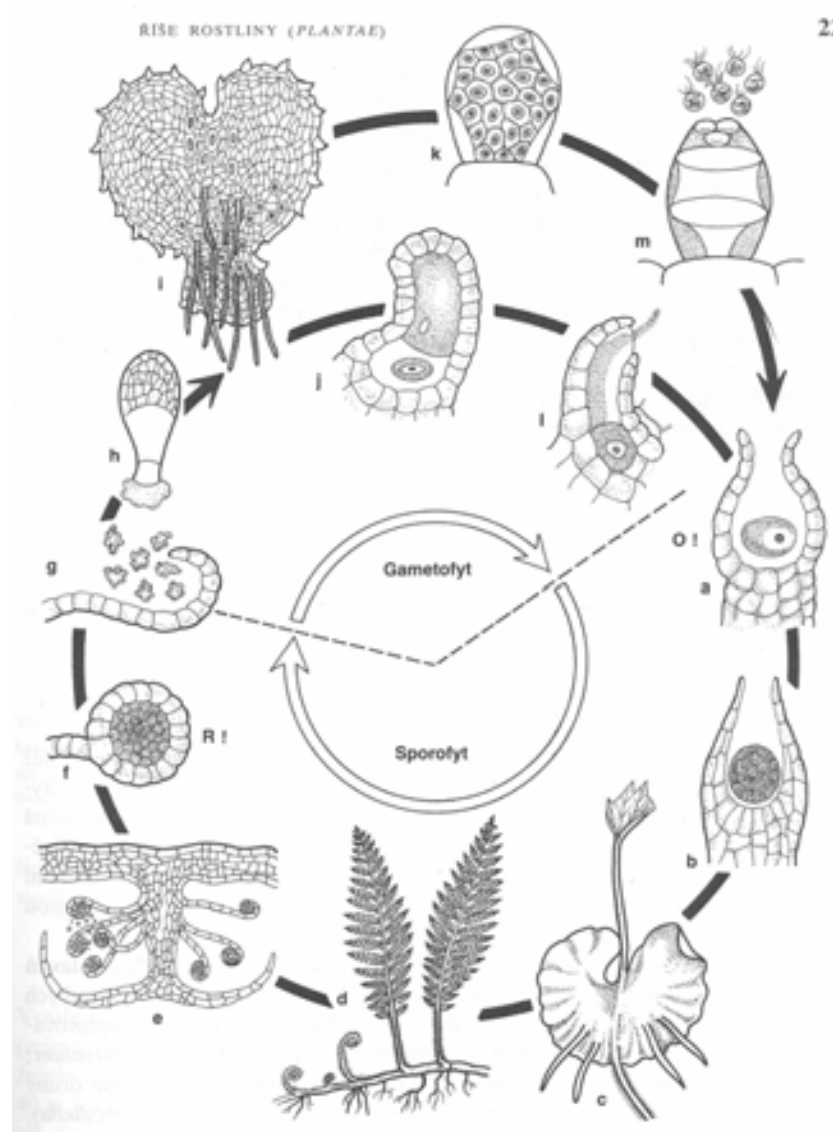
Výtrusnice shloučeny do výtrusných kupek

Některé kapradiny - také vegetativní množení

Jelení jazyk celolistý

Životní cyklus kaprad'orostů

Nahosemenné rostliny

Cykasy, jinaný a jehličnany

Jehličnany - mikrofilní vývojová větev NR

Dřeviny

Jehlicovité listy

Nejčastěji jednodomé

Anemogamie - pylová zrna opatřena vzdušnými vaky

Spermatozoid již není obrven (pouze u jinanů je polyciliátní)

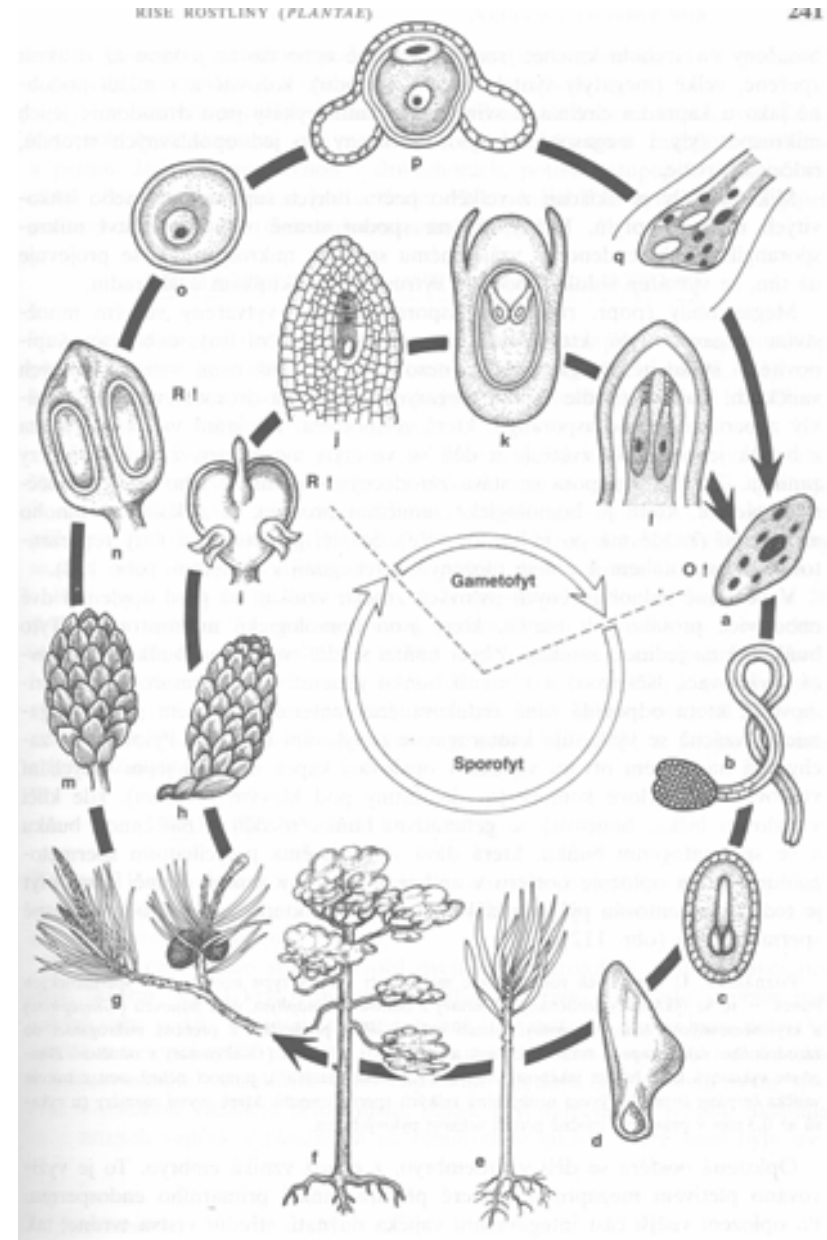
Velký ekonomický, ekologický a klimatický význam

borovice černá

Životní cyklus nahosemenných rostlin

Krytosemenné rostliny

Hlaváček letní

**Fylogeneticky nejvíce odvozené,
druhově nejbohatší**

**Vyznačují se pravým květem -
komplexem metamorfovaných listů**

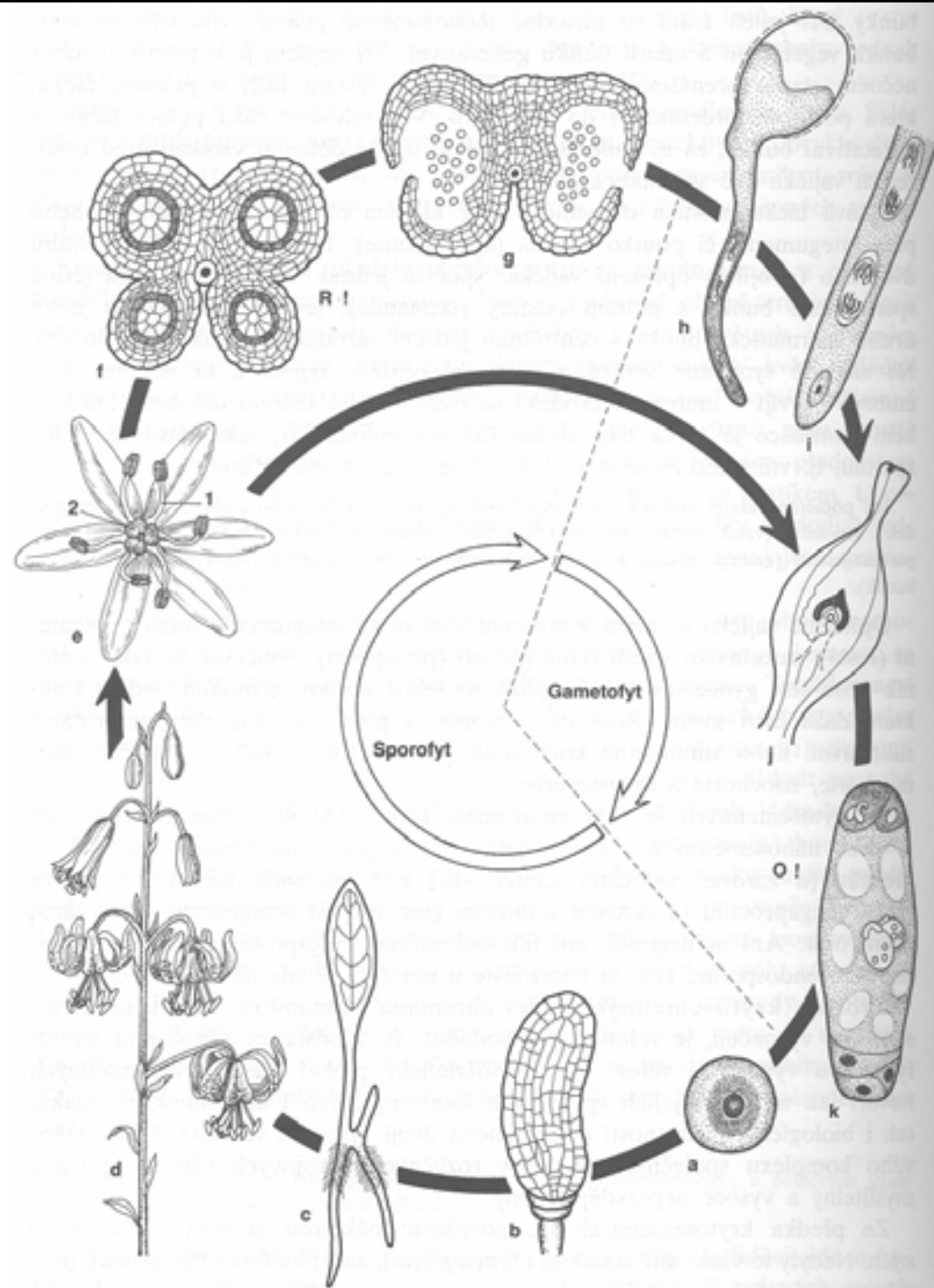
Pylová zrna nemají vzdušné vaky

**Úplné uzavření plodolistu - vznik
pestíku**

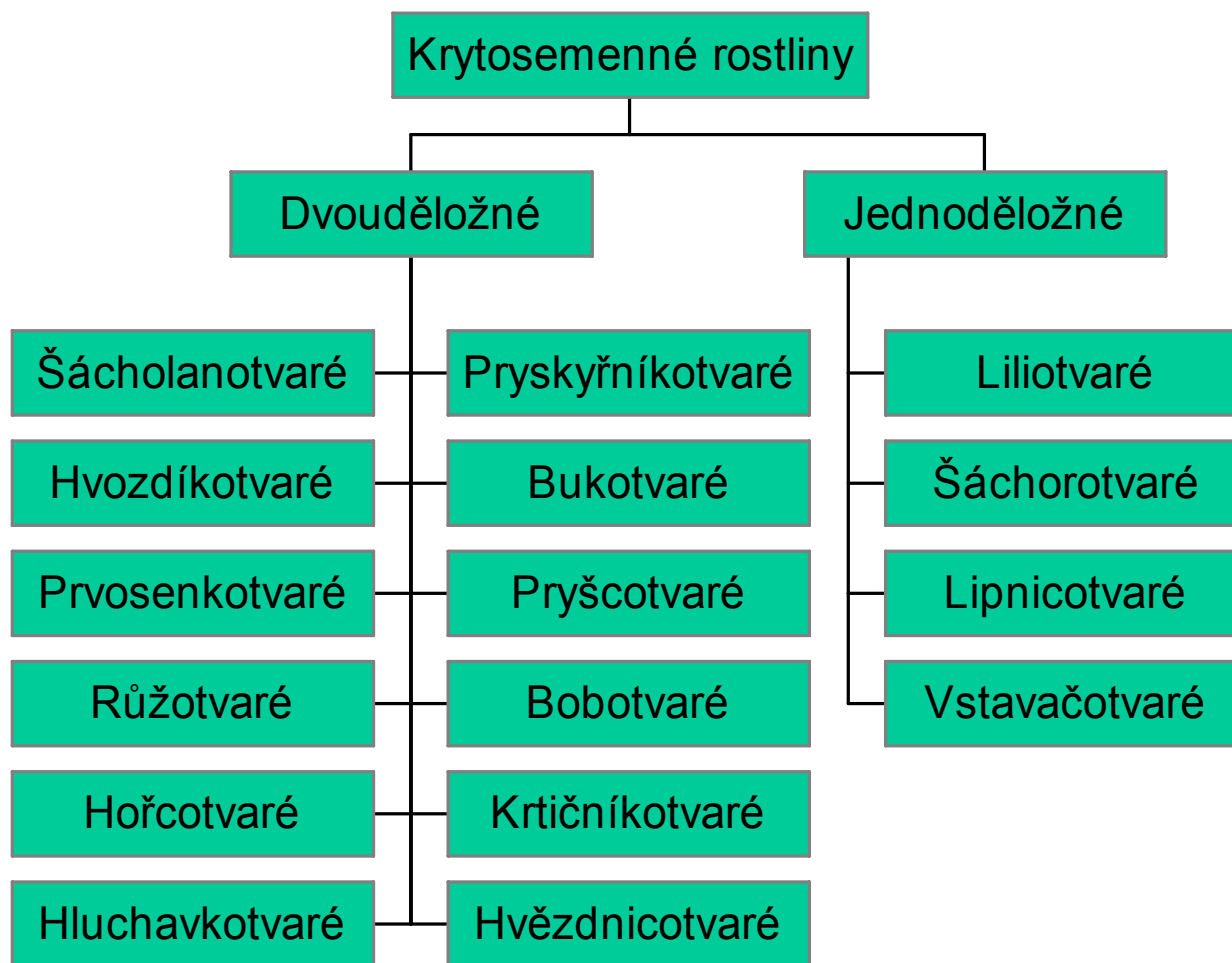
**Vajíčka s mnohobuněčným zárodečným
vakem**

**Dochází ke dvojímu oplození - splynutí
jádra dvou spermatických buňk s
oosférou a s centrálním jádrem
zárodečného vaku**

Životní cyklus krytosemenných rostlin

Hierarchie systematického členění krytosemenných rostlin

Rozdíly mezi dvouděložnými a jednoděložnými rostlinami

Dvouděložné rostliny

- Embryo převážně se dvěma dělohami
- Hlavní kořen dlouho vytrvává
- Cévní svazky koncentrické
- Druhotné tloušťnutí obvyklé
- Žilnatina listů zpeřená či dlanitá
- květy pětičetné nebo čtyřčetné
- Kalich a koruna

Jednoděložné rostliny

- Embryo s jednou dělohou
- Hlavní kořen téměř záhy zaniká
- Cévní svazky rozptýlené
- Bez druhotného tloušťnutí
- Žilnatina listů souběžná
- Květy nejčastěji trojčetné
- Okvětí

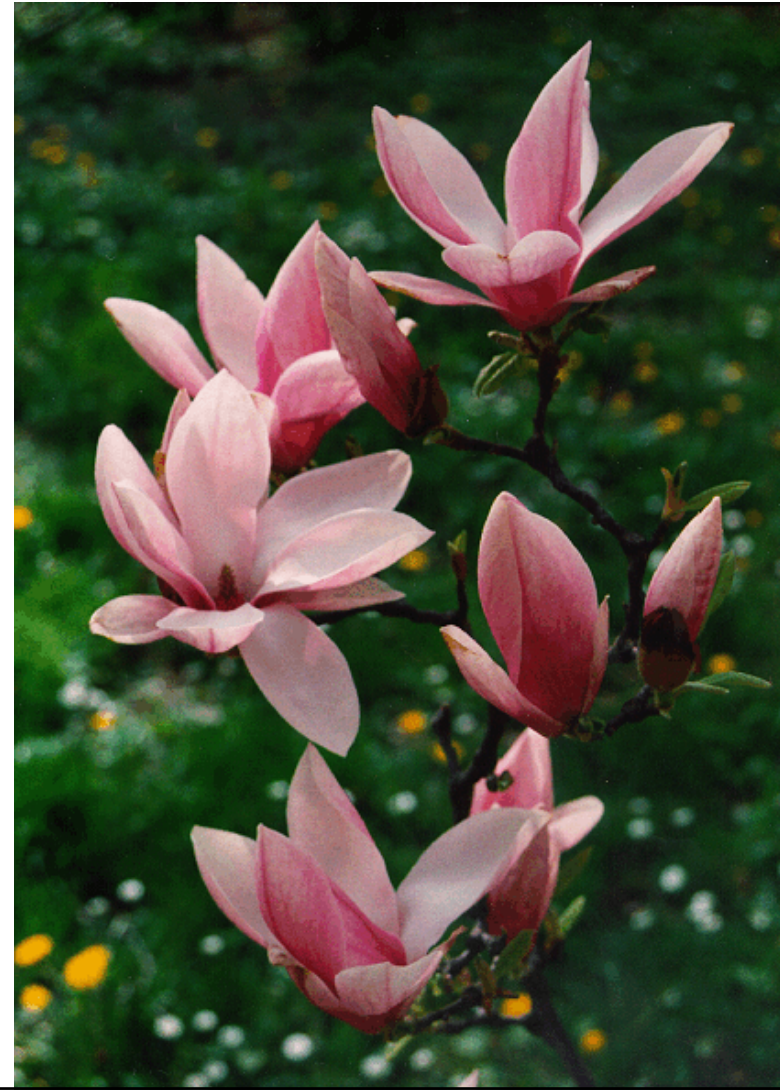
Šácholanotvaré

Obvykle dřeviny

**Všechny květní orgány vyrůstají na
protáhlé šroubovici květního
lůžka**

Tyčinek i pestíků neustálený počet

Plodem jsou měchyřky nebo nažky

Pryskyřníkotvaré

Většinou byliny

Oboupohlavné květy

Květní orgány ve šroubovici nebo v kruzích

Tyčinek i pestíků velký, neustálený počet

Plodem měchýřek, nažka, vzácně i bobule

Jediná čeleď: pryskyřníkovité

Sasanka, pryskyřník, jaterník, blatouch

Koniklec vevelkokvětý

Bukotvaré

Většinou stromy

Jednopohlavné, anemogamní květy

Plodem jsou obvykle nažky

Jediná čeleď: bukovité

Příklady: buk, dub, kaštan jedlý.

Dub letní

Hvozdíkotvaré

Většinou byliny

**Nejčastěji oboupohlavné pravidelné
květy**

**Mnoho čeledí: Opunciovité,
hvozdíkovité, merlíkovité**

Rožec rolní

Prvosenkotvaré

Většinou byliny

Pětičetné květy (kalich, koruna)

Entomogamie

Čeď: Prvosenkovité

Tyčinky přirostlé ke koruně

Plodem je tobolka

Prvosenka vyšší

Pryšcotvaré

Dřeviny i byliny

Časté mléčnice - latex

Častá sukulence

Specifický typ květenství - cyatium

Plodem je tobolka

Pryšec chvojka

Růžotvaré

Hrušeň polnička

Pětičetné květy

Kalich a koruna

**Tyčinek mnoho nebo jen pět,
pestíků více nebo jen jeden**

Vyvýšené květní lůžko nebo češule

Jediná čeleď: růžovité

Bobotvaré

Dřeviny nebo byliny se složenými listy

Entomogamie, oboupohlavné květy

Jeden jednoplodolistový pestík

Plodem je lusk

Hrachor jarní

Hořcotvaré

Rozsáhlý řád s 13 čeleděmi

Mořenovité

Hořcovité

Hořec tečkovaný

Krtičníkotvaré

Většinou byliny

oboupohlavné květy

Pestík ze dvou plodolistů

Tobolka nebo bobule

Lilkovité (rulík, blín, lilek brambor,
rajče, paprika, tabák)

Krtičníkovité (divizna, rozrazil,
krtičník)

Divizna brunátná

Hluchavkotvaré

Většinou byliny

Ze čtyř čeledí nejvýznamnější
hluchavkovité

čtyřhranná lodyha, dvoupyské
souměrné květy, dvoumužné
tyčinky, plodem je tvrdka

Hluchavka bílá

Hvězdicotvaré

Obvykle byliny

Specifická květenství - úbory

Květy obou- až jednopohlavné

Koruna jazykovitá nebo trubkovitá

Semeník spodní

Plodem nažka

Jediná čeleď - hvězdicovité

Pampeliška hladká

Liliovité

Rozsáhlý řád s 19 čeleděmi

Liliovité - cibule nebo oddenky

**Květy jsou trojčetné, pravidelné,
oboupohlavné**

Plodem je bobule nebo tobolka

**Květy buď jednotlivé velké nebo
drobné v květenstvích**

Česnek medvědí

Šáchorotvaré

Trojhranný stonek

Obou- až jednopohlavné květy

Plodem nažka (mošnička - ostřice)

Jediná čeleď

Ostřice prstnatá

Lipnicotvaré

**Květy vyrůstají v úžlabí listenu -
pluchy, oboupohlavné,
modifikované květní obaly**

**Květenstvím obvykle klas nebo lata
složená z klásků**

tužanka tvrdá

Vstavačotvaré

Autotrofní i saprofytní

Mykorrhiza

Nejčastěji v tropech jako epifyté

hmyzosubné

V tobolkách velké množství semen

sklenobýl bezlistý

